

UTDRAG AV STATSMINISTER ODVAR NORDLIS FOREDRAG PÅ HAMAR
14. AUGUST 1977

Det er vanskelig å tegne bildet av den økonomiske situasjon i Norge slik at det stemmer i alle detaljer for alle bransjer og næringer og for de enkelte deler av landet. Det er så mange nyanser i det økonomiske bildet at man er nødt til å forenkle det for å få fram de typiske trekkene.

Som det mest generelle kan vi peke på at Norge i dag har en sunn og sterk økonomi. Vi har en økonomi som i åpen konkurranse med de andre land på verdensmarkedet

- 2 -

har maktet å skape et inntektsgrunnlag som er blant de høyeste i verden. Dette har vi maktet å skape selv om vår tilgang av egne naturressurser hittil har vært svakere enn de fleste andre industrilandenes. Etter hvert som energi blir et knapphetsgode vil vår ressursituasjon i internasjonal sammenheng bli meget god, men gjennom vår økonomiske historie fram til i dag er det ikke først og fremst på grunn av rikelige naturressurser at Norge har skapt en så sterk økonomi som vi har.

Vi har en rekke private og offentlig og kooperative bedrifter i mange næringer som er godt og dynamisk ledet. Vi har et betydelig antall bedrifter som har funnet fram til produkter og produksjonsmetoder som sikrer dem en plass på markedet i dagens beinharde konkurranse. Sist

men ikke minst har vi et sterkt menneskelig grunnlag. Arbeidere, funksjonærer og ledelse ved norske bedrifter har en god skolering. De har en bakgrunn fra et politisk og sosialt stabilt samfunn. Vi kan glede oss over et godt samarbeidsklima i arbeidslivet.

For videre å beskrive trekkene av den sunne og sterke økonomi i Norge er det nødvendig også å understreke at vi har en meget høy sysselsetting, som vi i det alt vesentlige også lyktes å holde oppe i de vanskelige årene fra 1973-74 og fram til i dag. Gjennom høye offentlige inntekter har vi skapt den moderne sosiale velferdsstaten som har eliminert økonomisk og sosial nød, samtidig som det er skapt likhet på stadig flere områder.

De fleste land i verden ville misunne oss å kunne fortsette å leve på dette nivå. Likevel bringer

framtiden oss de oppgaver og muligheter at vi skal kunne finne enda bedre løsninger, nå en enda høyere standard for også å kunne løse våre gjenværende økonomiske og sosiale behov, samt bidra til å fremme utviklingen i den fattige verden.

Gjennom mesteparten av etterkrigstiden har Norge og det store internasjonale vestlige industrisamfunn som vi er medlemmer av, og som vi er helt avhengige av, hatt en jevn og meget langvarig oppgang. Vi finner enkelte tilbakeslag i 1950-årene og i 1960-årene, men disse/^{var}kortvarige og skapte ikke noe brudd i langtidsutviklingen.

Men fra begynnelsen av 1970-årene ser det ut til at hele det økonomiske systemet vårt er kommet inn i

problemer av mer komplisert og langvarig natur.

Som et resultat av flere krefter som uheldigvis virket samtidig og i samme retning fikk vi i 1973-74 et økonomisk tilbakeslag i hele den vestlige verden. For første gang siden 1930-årene dukket massearbeidsløsheten på ny opp som en dyster realitet. Under tilbakeslaget har produksjon og utenrikshandel stagnert i mange land og mange næringer.

Mens vi tidligere har opplevd at høy arbeidsløshet og synkende produksjon ble fulgt av synkende priser, har vi i de senere årene opplevd det motsatte, en prisstigning sterkere enn vi noen gang før har opplevd i hele det vestlige industrisamfunnet.

Det er i denne sammenheng, som en parentes bemerket, vemodig å se den form for økonomisk-politisk

debatt hvor man ved å trekke fram prisstigningstallene for de siste årene og sammenlikne dem med prisutviklingen i tider hvor vi i Norge hadde en borgerlig regjering, bruker dette som et uttrykk for hvilken regjering som var "best". Det er en uforstand som vi i alvorlig debatt burde være forskånet fra når man velger å lukke øynene for at hovedtrekkene i prisutviklingen i vårt land alltid vil stå i en nær sammenheng med den internasjonale prisutvikling.

Ingen regjering av noen partifarge kan make å løsrive norsk prisutvikling helt fra hoved tendensen ute.

Tilbake til hovedtrekkene.

Vi har i Norge gjennomlevd disse vanskelige årene på en slik måte at folk flest ikke har hatt noen direkte følelse av at vår del av verden har gått gjennom en så dyptgående økonomisk krise.

Arsaken til dette ligger i flere forhold. De viktigste årsaker er for det første Regjeringens innsats for å bekjempe det økonomiske tilbakeslaget der hvor det har vært behov for det. For det andre har Norge vært i den gunstige situasjon at vi har hatt muligheter til å finansiere mye av vår økonomiske virksomhet gjennom utenlandske lån i disse årene. Andre land som har hatt en mindre sterk økonomi har ikke hatt denne muligheten. Når Norge har hatt muligheten er det fordi vår økonomi har så sunne grunnleggende trekk at det internasjonale

kapitalmarked har tillit til oss. Dertil kommer at de utenlandske finanskretser regner med at framtidige oljeinntekter ytterligere vil forsterke disse sunne trekk i vårt lands økonomi.

Det har vært gjort en betydelig innsats fra det offentliges side for å holde hjulene i gang i konkurranseutsatte næringer. Her har myndighetene gjennom forskjellige støtte- og låneordninger gjort det mulig å holde virksomheten oppe ved et meget stort antall bedrifter som ellers ville måtte innskrenke eller stanse. Mer enn 110.000 personer arbeider ved disse bedriftene.

En del av de støttetiltak som har vært ytet har tatt sikte på å sette bedriftene i stand til en nødvendig omstilling for å bedre sin konkurranseevne. Men en del

av støttevirksomheten har vært en direkte støtte til å holde hjulene i gang gjennom en vanskelig tid.

Som motkonjunkturtiltak har denne politikken vært vellykket. Den har også internasjonalt fått ry for det, bl.a. gjennom den grundige vurdering av norsk økonomi og norsk økonomisk politikk som Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD, regelmessig gjennomfører.

Men det er av flere grunner klart at en del av de motkonjunkturtiltak som har vært satt i verk må være av begrenset varighet.

For å gjennomføre motkonjunkturpolitikk har vi hatt en betydelig opplåning i utlandet. Dette har vært riktig og nødvendig.

Vi har på denne måten kunnet skape et sterkere økonomisk fundament og styrke vårt økonomiske og sosiale velferds-

samfunn selv i disse vanskelige årene.

Alternativet til å utnytte de utenlandske finansieringsmuligheter ville vært arbeidsledighet. I stedet for å la folk yte produktivt arbeid og skape nye verdier kunne vi latt hendene ligge ledige. For Arbeiderpartiets regjering var ikke valget vanskelig. Jeg tror ikke det er mange som vil eller kan reise noen tvil om at den politikk som Regjeringen her har fulgt, har vært en aktiv og sosialt orientert velferdspolitik i beste forstand.

Den utenlandske gjeldsdannelsen har ikke vært større enn at vi lett vil kunne forrente og avdra den. En stor del av den nye utenlandske gjelden vi har pådratt oss er for øvrig direkte knyttet til de store investeringene

i oljevirkksomheten i Nordsjøen, og vil bli betalt tilbake med inntekter fra den. Denne del av gjelden berører egentlig ikke Norges øvrige økonomi reelt sett.

Fra 1975 da bunnen var passert, har oppgangen vært ujevn, usikker og med store ulikheter mellom de forskjellige næringer og forskjellige land. Ulik økonomisk politikk i de enkelte land har forsterket dette preget av ulik utvikling.

Den skarpe prisøkingen har skapt stor uro og alarm i mange land. Myndighetene har med rette eller urette funnet det umulig å gjøre noe for å bekjempe arbeidsløsheten før de har brakt prisutviklingen sterkere under kontroll. Følgelig har den økonomiske politikk i mange land vært preget av tilstramningstiltak som man har ment ville dempe prisøkingen, men som samtidig

har holdt tilbake den alminnelige økonomiske virksomhet.

Resultatet er at selv om den samlede produksjon i industrilandene de siste par år er gått noe opp, har oppgangen langt fra vært sterk nok til å trekke inn de arbeidsløse i arbeid igjen. Arbeidsløsheten i de vestlige industrilandene sett under ett er ikke gått ned.

Det som man først og fremst skulle oppnå med den forsiktige politikk som har vært ført i mange land, nemlig å bekjempe prisene, har heller ikke lyktes.

OECD har i sin siste konjunkturrapport pekt på at arbeidsløsheten i Vest-Europa trolig vil bli enda høyere i året som kommer. Det er videre små muligheter for å dempe den sterke internasjonale prisstigningen. Mange land vil komme til å slite med alvorlige

betalingsbalanseproblemer.

Denne internasjonale utviklingen skaper ekstra problemer for vår egen økonomi. Utviklingen i norsk utenriksøkonomi i år, og kanskje også til neste år, vil bli svakere enn det vi hadde regnet med. Dels skyldes dette den forsinkelse i inntjening av oljeinntekter som oppsto ved produksjonsstansen ved Ekofisk etter ulykken der i april måned, og ved forsinkelsene av gasseksporten fra Ekofisk. Samtidig har eksportproblemene for noen av våre egne næringer forverret seg.

Importen vokser om lag som regnet med, ikke minst som følge av de høye inntekter som lønnstakere og jordbrukere i første rekke har fått de siste årene.

Alt i alt betyr dette at underskuddet på betalingsbalansen i 1977 og 1978 blir høyere enn vi tidligere har anslått. Det er ingen aktuell fare for at vi ikke skal kunne dekke dette underskuddet på en forsvarlig måte. Men vi må samtidig være klar over at underskuddene ikke må bli større enn det som er nødvendig for å opprettholde den fulle sysselsetting.

Regjeringen arbeider nå med disse spørsmål, og regner med å legge dem fram for Stortinget i høst, trolig i sammenheng med statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet.

De sist offentliggjorte arbeidsløshetstallene for Norge i juli måned i år viste 111.000 ledige personer. Dette svarer til 0,7 % av arbeidsstyrken i landet og er lavere enn tilsvarende måned på flere år. Ved sammenlikning med de andre industrilandene er det et nesten enestående lavt tall. Alt i alt kan vi registrere at den norske økonomien har fått noe mer vind i seilene i dette året. Industriproduksjonen har vokst. Prisene øker for tiden noe svakere enn i fjor. Vi har lyktes å komme i takt med prisutviklingen i de andre europeiske landene igjen. Dette skyldes ikke minst de gode resultatene vi har oppnådd gjennom de kombinerte inntektsoppgjør både i fjor og i år. Disse oppgjørene har gitt en god øking i kjøpekraften til de aller fleste befolkningsgruppene, og med en mindre prisstigning enn om oppgjørene

hadde vært gjennomført uten en ledet samordning fra Regjeringens side.

Etter en tradisjonell tenkning over hvordan en talsmann for Regjeringen skal beskrive landets økonomi og utsiktene framover under en valgkamp, burde man kanskje utelukkende holde seg til de lyse sidene og understreke dem.

Jeg må innrømme at det er fristende å holde seg til denne modellen. Jeg finner det likevel riktig å betone noe av det alvor som ligger i situasjonen og de problemer vi trolig vil måtte slåss med i det kommende år, og kanskje enda lengre. De trekk som nå etter hvert avtegner seg på den internasjonale horisont vil være en del av vår virkelighet i 1978, og det er min plikt og

oppgave å gjøre rede for dette.

Kort beskrevet betyr disse utsiktene at det er fare for at vi i den tiden vi nå går inn i, vil få større og mer alvorlige problemer med å holde hjulene i gang, med å holde oppe den fulle sysselsetting enn det det har vært grunnlag for å tro fram til nå i høst.

For et lite land vil det alltid være grenser for hvor langt man uten store problemer kan make å føre en økonomisk politikk som går på tvers av tendensen i det internasjonale økonomiske samfunn vi er medlemmer av. Jeg nevnte og understreket at mange av tiltakene i vår motkonjunkturpolitikk som har vært virkningsfulle og effektive i de par-tre årene som er gått, av flere grunner må ha en begrenset varighet.

Vi vil også møte problemer når vi til neste år og i de nærmeste par år framover skal fastlegge vår inntektspolitikk. Når vi må regne med at en del av vår eksportorienterte virksomhet vil få store vansker med å holde oppe sin produksjon og avsetning, bidrar dette til å sette grenser for hvor store økinger i vår disponible inntekt vi kan gi oss selv, gjennom lønnsavtaler, prisforhandlinger med staten eller på annen måte. Samtidig vil det etter Arbeiderpartiets og Regjeringens oppfatning fortsatt være behov for å foreta omfordelinger til beste for grupper som ennå ligger etter, kanskje i første rekke pensjonistene. Dette bidrar til at det som står til rådighet til å øke kjøpekraften hos den arbeidsføre del av befolkningen vil bli begrenset.

Ethvert parti som gjør seg forhåpninger om å delta med innflytelse i den politiske beslutningsprosessen i Stortinget i årene framover vil måtte legge til grunn de internasjonale utviklingstendenser, som jeg har skissert.

Nye tendenser i den internasjonale utvikling rammer alle land uansett politisk styresett.

Når vi i Norge vil kunne møte disse problemene med styrke og en rolig optimisme, er det fordi vi i utgangssituasjonen står så sterkt. Vi har en grunnleggende sterk økonomi, som er godt egnet til å ta opp kampen mot de problemene vi vil møte. Den økonomiske og sosiale standard i Norge er høy, i sammenlikning med de fleste andre land er det riktig å si meget høy. Vi vil fortsette reformarbeidet etter

de retningslinjer som er trukket opp i Regjeringens langtidsprogram, men tempoet i forbedringene vil selvsagt påvirkes av at vi i de kommende årene ser ut til å gå inn i en mer langvarig problemfylt internasjonal økonomisk situasjon.

I en langvarig periode med opptil 15 millioner arbeidsløse i vestlige industriland, har vi maktet å holde en høy sysselsetting.

Dette har lyktes gjennom en kraftinnsats i norsk arbeids- og næringsliv, sterkt støttet av en aktiv politikk fra Regjeringens side.

Regjeringen akter med alle realistiske politiske midler også i årene som kommer å sikre full sysselsetting. På grunn av den internasjonale situasjon blir denne

oppgaven mer krevende enn hittil.

I langtidsprogrammet har Regjeringen trukket opp hovedlinjene i denne politikken.

Regjeringen vil utforme den fulle sysselsettingspolitikk videre i nær kontakt med arbeidstakernes- og næringslivets organisasjoner.